

לך-לך - שלושת המזבחות שערך אברהם

השיחה: חלק ל', שיחה א' לפרשת לך-לך • siha.beiyoune@loubavitch.fr

הקדמה:

כמו כן, מלשון הכתוב משמע שהיה טעם מיוחד לכך שאברהם בנה מזבח זה דווקא ליד העיר "חברון" ("ויבן שם מזבח..."). נשאלת השאלה, איך מזבח זה קשור לעיר חברון?

מקור 2:

והביאור בזה⁶: אמרו חז"ל במדרש "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם, שכל מה שאירע לו - אירע [בהמשך] לבניו"⁷. וכפי שמפרש הרמב"ן, שהמתבונן במאורעות האבות, יבין מזה מה שיבוא לזרעם⁸, ובלשון הידוע - "מעשה אבות סימן לבנים".

בעצם, לא רק שמאורעות האבות **מודיעים** מה שאמור לקרות בהמשך ההיסטוריה, אלא⁹ שמאורעות אלה הם סימנים **הגורמים**¹⁰ שמאורעות דומים ייקרו בהמשך לבני ישראל.

ובענייננו - **המזבחות** שבנה אברהם היו הכנה ונתינת כוח להקרבת הקרבנות על **המזבח** במשכן ובית המקדש.

מקור 3:

דנה, מצינו שהמזבח משפיע על העולם בשלושה¹¹ דרכים¹²:
(א) "מִזְבִּיךְ" - המזבח גורם להשפעת מזון לעולם¹³.

⁵ **לקהל מתקדם**: אמנם, י"ל שרש"י לא מפרש כהמדרש, מכיון שבפשוטו של מקרא אברהם אבינו לא קנה את הארץ ע"י הילוכו - הקב"ה רק אמר לו "לך אתננה", לשון **עתידי**. ובכל זאת, למה רש"י לא ביאר שום טעם על מזבח זה? היה אפשר לתרץ שטעם מזבח שלישי זה מפורש בכתוב זה (הודאה להקב"ה על שכלול הבשורות הקודמות של הארץ והזרע (בכך שכעת **הראה** לו כל הארץ, והבטיח שהזרע יהיה "כעפר הארץ"), ולכן רצה אברהם להודות על כך. אמנם, אי אפשר לתרץ כך, מכיון שבג' המזבחות כתוב אותו מטבע הלשון: "ויבן שם מזבח לה'" - משמע שהמזבח קשור לחידוש שאירע **באותו מקום**, ובכך: המזבח הראשון - נבנה **באותו מקום** בו הקב"ה התגלה לאברהם, המזבח השני - נבנה **באותו מקום** ("הע"י") בו יחסאו בני ישראל, משא"כ המזבח השלישי - אחרי שהקב"ה דיבר עם אברהם, הוא **הלך** משם עד חברון, ושם בנה המזבח. נשאלת השאלה (כדלקמן): מה הקשר לחברון? למה בנה אותו דווקא שם?

⁶ **הערה למוסר השיעור**: אפשר להתחיל השאלה כך: הדבר יובן בהקדם שאלה כללית: למה חשוב לנו כל כך לעמוד על הפרטים אלה - כמה מזבחות בנה אברהם, איפה ולמה הוא בנה אותם... לכאורה, אין זה רלוונטי כלל עבורנו!

⁷ היינו שכל מאורע שקרה לאברהם (ולשאר האבות), בהמשך ההיסטוריה קרה לכלל ישראל שוב מאורע באותו סגנון.

המדרש מציין כמה דוגמאות: הקב"ה בחר באברהם ("אשר בחרת באברהם"), ובהמשך בחר בנו ("בך בחר ה'... מכל העמים"). אברהם עבר תקופת רעב בחייו ("ויהי רעב בארץ") ובגלל זה ירד למצרים לחפש אוכל, וגם בני ישראל בהמשך, ירדו למצרים בגלל הרעב... וכהנה רבות.

⁸ לשון הרמב"ן: "לכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו".

⁹ בדרך אפשר: הרבי כותב בשיחה "אולי יש לומר" על ביאור זה. וידוע המובא במאמר "ואתה תצווה תשנ"ב" ובכ"מ, ש"אולי יש לומר" של רבי, הוא וודאי עבור החסידים... עכ"פ, המשך ביאור השיחה מבוסס לגמרי על "אולי יש לומר זה", לבאר איך שלושה מזבחות אלה **גורמו** וגורמים למאורעות ההמשך...

¹⁰ **לקהל מתקדם**: על דרך החקירה אם סימני הכשרות **גורמים** טהרת וטומאת הבהמות, או רק **מודיעים** ועוזרים לנו **לברר** טהרת וטומאת הבהמות והחיות. בסימני הבהמות - הסימנים הם **גורמים**. עיין בהערה 29 בשיחה.

¹¹ **לקהל מתקדם**: הגמרא מציינת ד' דברים, אבל הרבי מוכיח בשיחה שבעצם יש כאן ג' סוגי תועלת במזבח. בבחינת "ארבע שהן שלש", בדומה לכך שאפשר לחלק הקורבנות לד' מינין (עולה, חטאת, אשם ושלמים), או לג' מינין (ע"י הכללת אשם וחטאת, הבאים שניהם לכפרה, באותה קטגוריה).

¹² כדי להקל על הלומדים השתדלנו בהמשך השיחה לבאר שלושת הסוגים תמיד באותו סדר ("מזין", "מכפר", "מחבב"). (בשיחה עצמה, הסדר משתנה כמה פעמים, לפי העניין וכו', וד"ל, ויש לעיין).

בפרשתנו מסופר על שלושה מזבחות שערך אברהם אבינו במסעותיו השונים. כפי שנבאר במהלך השיעור, שלושה מזבחות אלה מסמלים הרבה דברים בעבודת ה' שלנו, ועד לימינו אלה.

נוכל להיווכח גם, עד כמה פעולות הנראות 'קטנות' וסטנדרטיות לגמרי אצל אברהם אבינו, משפיעות על מהלך החיים היהודיים, עד עצם היום הזה.

מקור 1:

בפרשתנו מסופר על שלושת מזבחות שערך אברהם אבינו:

(א) המזבח הראשון: מיד כשהגיע אברהם אבינו עם אשתו לארץ ישראל (בציווי הקב"ה), עבר ליד העיר שכם, ואז: "וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם, וַיֹּאמֶר: 'לְזַרְעָךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת'. וַיָּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו".

רש"י מפרש הטעם לבניית מזבח זה: אברהם רצה להודות להקב"ה "על בְּשׁוּרַת הַזֶּרַע וְעַל בְּשׁוּרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל"¹.

(ב) המזבח השני: מיד אחרי בניית המזבח הראשון, אברהם פנה לעבר אזור ההרים בארץ ישראל, והגיע בין עיר בית-אל ועיר העי, ואז, שוב "וַיָּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'".

רש"י מפרש הטעם לבניית מזבח זה: "נִתְּנָבָא [אברהם] שְׁעֵתִידִין בְּנֵי הַכְּשָׁל שָׁם עַל גֶּזֶן עֶכָו², וְהַתְּפַלל שָׁם עֲלֵיהֶם".

(ג) המזבח השלישי: אחרי שרועי לוט רבו עם רועי אברהם, ואברהם ולוט הוכרחו להיפרד ולהפריד את רכושם, ה' אמר אז לאברהם: "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה... כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה וּלְזַרְעָךָ עַד עוֹלָם. וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעָךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ... קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה".

בהמשך להבטחה זו, אברהם הלך, "וַיֵּאָהֵל... וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיָּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'".

רש"י לא מפרש שום דבר על הטעם לבניית מזבח שלישי זה!

אכן, במדרש רבה מצינו שאברהם בנה שלושה מזבחות אלה: "אחד לבשורת ארץ ישראל, **ואחד לקניינה**, ואחד שלא יפלו בניו [בגלל חטא עכן]³".

היינו שלשיטת המדרש, המזבח השלישי היה בהמשך לקניין ארץ ישראל על ידי אברהם אבינו. מעשה קניין הארץ התבטא בכך שהלך "לארכה ולרחבה" של ארץ ישראל⁴.

נשאלת השאלה: למה רש"י לא ביאר הטעם למזבח השלישי?⁵

¹ מהלשון "לְזַרְעָךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת", משמע ש: (1) יהיה זרע לאברהם (מה שלא היה לו עד אז - כולל ישמעאל), (2) שיתן להם הקב"ה ארץ [ישראל].

² בתחילת ספר יהושע מסופר שאחרי שיהושע כבש חלק משטחי ארץ ישראל, והחרים נכסי האויבים. בני ישראל היו אז ליד העיר "העי". חלק מבני ישראל התחילו, בהכוונתו של "עכן", להשתמש בנכסים המוחזרים.

הקב"ה כעס מאוד על כך. אברהם אבינו התפלל כאן, ליד "העי", על כך, כדי שהקב"ה לא יעניש בני ישראל (יותר מדי).

³ רש"י מפרש במדרש רבה שם, שהמדרש נקט סדר שונה מסדר הכתובים, מכיון שמיד אחרי זה המדרש נעמד על חטא עכן ותפקידו של יהושע במסגרת זה. ולכן, רצה לסיים במזבח זה, כדי לפרש מיד אח"כ מה היתה תועלתו. אכן, מזבח "העי" היה המזבח השני ולא השלישי.

⁴ בראשית רבה לך-לך מא: "קום התהלך בארץ, תני הלך בשדה בין לארכה בין לרחבה קנה עד מקום שהלך... שהיה רבי אליעזר אומר הילוך קנה".

מקור 7:

עפ"ז נבין, שבמקביל לכל זה, ישנם שלושת המזבחות שבנה אברהם, שבהם הניח אברהם היסודות ("סימן") לשלושה עניינים כלליים בעבודת עם ישראל במשך כל הדורות:

(א) המזבח הראשון - "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל": סיפוק צרכי האדם הגשמיים והרוחניים של כל יהודי. וזאת בדוגמא לכך שהמזבח "מזין" את העולם.

(ב) המזבח השני - לשם כפרה על עוון עכן: כפרת בני ישראל על עוונותיהם, בדוגמא לכך שהמזבח "מזיח ומכפר".

(ג) המזבח השלישי - לכבודו של הקב"ה בלבד: קיום תורה ומצוות עבור הקב"ה בלבד! בדוגמא לכך שהמזבח "מחבב".

ולכן לא פירש רש"י את **טעם** בניית המזבח השלישי, שכן במזבח זה לא היתה שום כוונה נוספת או תועלת צדדית מלבד עצם בניית מזבח לכבודו של הקב"ה, וזהו!

מקור 8:

זוהי גם הסיבה לכך שמזבח שלישי זה נבנה דווקא בעיר "חברון" (כהדגשת הכתוב "ויבן שם מזבח").

דהנה, בנוסף לכך שעיר חברון מיוחדת בכך שהיא עיר האבות והאימהות של **כל ישראל**, ועד שכל התפילות עולות דרך חברון²⁰, - הנה הזוהר מסביר ש"חברון" הוא מלשון **חיבור**. ולכן, מזבח שלישי זה המסמל חיבור מושלם בין בני ישראל לקב"ה, ללא שום תועלת ורווח, נבנה דווקא בעיר "**חברון**"!

מקור 9:

והנה, ידועים דברי הרמב"ם שעיקרו של בית המקדש הוא היותו: "בית לה", מוכן להיות מקריבים בו **הקרבנות**. ואם כן, המזבח הוא דבר הכי עיקרי בבית המקדש.

ובכן, היה לנו **שני** בתי-מקדש, ויהיה לנו בקרוב ממש עוד בית מקדש שלישי. ג' בתי-המקדש מקבילים לג' השפעות המזבח:

(א) מקדש ראשון - מסמל עבודת הצדיקים²¹ בתורה ומצוות (המתים אותנו, כנ"ל) - כנגד זה שהמזבח "מזין".

(ב) מקדש שני - מסמל עבודת התשובה (תיקון חורבן המקדש הראשון) - כנגד זה שהמזבח "מזיח ומכפר".

(ג) מקדש שלישי - מסמל שלימות ותכלית הדבקות בבורא, ללא שום תועלת ורווח - כנגד זה שהמזבח "מחבב".

מקור 10:

והנה, מכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים", מזה שאברהם בנה ג' מזבחות המסמלים ג' בתי-המקדש, משמע שג' בתי המקדש, שייכים לכל יהודי, גם כשנמצאים בגלות.

ולכן, על כל יהודי לדעת ולהרגיש בעבודתו, שכל מה שמקיימים כיום אינו בשלימות, ויהיה כך רק לעתיד לבוא!²²

ועצם מחשבה זו מעוררת בנו עוד יותר התשוקה והגעגועים לגאולה האמיתית והשלימה, **לבית המקדש השלישי**, נאו!

²⁰ ילקוט ראובני: "כל תפילות שלנו עולות למעלה דרך מערת המכפלה".

²¹ בלקו"ש המצויינים בהערה 64 מבואר הטעם לכך: בית המקדש הראשון נבנה בתקופה מושלמת, תקופת שלמה המלך ("קיימא סיהרה באשלמותא").

²² וכדברי הרמב"ן: "כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'... ישיבת ארץ ישראל [עם בית המקדש] שקולה כנגד כל המצות שבתורה... [ולכן אומר הקב"ה] אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינין במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים". כן תהי' לנו תיכף ומיד ממש!

(ב) "מזיח ומכפר" - המזבח מסיר מעל בני-ישראל גזרות רעות ומכפר עוונות.

(ג) "מחבב" - המזבח מגביר חביבות עם-ישראל בעיני הקב"ה. חלוקה זו לשלושה, משתקפת בפרטים רבים הקשורים במזבח ובעבודת הקרבנות, כדלקמן.

מקור 4:

אכן, ישנם שלושה סוגי קרבנות:

(א) שלמים - **נאכלים** כמעט בשלימות לבעלים שהקריבו אותם, כנגד זה שהמזבח "מזין" את העולם **בגשמיות**.

(ב) חטאת ואשם - קרבנות אלה באים **לכפרה**, כנגד זה שהמזבח "מזיח" הגזירות הרעות ו'**מכפר**' על העוונות.

(ג) עולה - באה לכבודו של הקב"ה בלבד, כנגד זה שהמזבח "מחבב" את ישראל לאביהם שבשמים.

בעצם, קרבן העולה מיוחד משאר הקרבנות, וכפי שמבואר במדרש תנ"ש¹⁴, ש"העולה נקרכת לכבוד הקב"ה בלבד, אבל השלמים והחטאת כנגד עצמנו (לתועלתנו הפרטית)".

מקור 5:

כמו כן, **בכל קרבן** (מג' סוגים הנ"ל) ישנם שלוש **פעולות**:

(א) חלק מהקרבן **נאכל** ע"י הכוהנים והבעלים¹⁵ - כנגד זה שהמזבח "מזין" ומאכיל את העולם.

(ב) בכל קרבן, הדם נזרק על המזבח, וזריקה זו היא הפועלת ה**כפרה** (גמרא זבחים ו, א) - כנגד זה שהמזבח "מזיח ומכפר".

(ג) הקרבן נקטר על ידי אש שירדה מן **השמים**¹⁶, במקום **קדוש** (משכן ובית המקדש). כל זה מבטא **גילוי השכינה** לישראל - כנגד זה שהמזבח "מחבב" ישראל אצל הקב"ה¹⁷.

מקור 6:

והנה ידוע, ש**עבודת** הקרבנות מסמלת **כללות** עבודת ה'¹⁸. ובכן, בעבודת ה' של כל יהודי, ישנם שלושה דרגות:

(א) לימוד התורה וקיום ומצוות - **המזינים ומחיים** את הנפש של כל יהודי (ועד שרמ"ח מצוות עשה קשורים לרמ"ח אברי הגוף¹⁹) - במקביל לזה שהמזבח "**מזין**" את העולם.

(ב) תשובה - כשיהודי חוזר מחטאיו ושב להקב"ה, הקב"ה **מכפר** ליהודי - במקביל לזה שהמזבח "מזיח ומכפר".

(ג) מסירות-נפש - שלמות הדביקות של כל יהודי היא כשמתמסר לגמרי להקב"ה, ומקיים מצוות לא עבור איזושהי תועלת גשמית או רוחנית, אלא רק עבור **חיבת** וכבוד הקב"ה! - במקביל לזה שהמזבח "**מחבב**" את ישראל לאביהם שבשמים.

¹³ רש"י: "שהקרבנות [הנקרבים במזבח] באין מן המזון וגורמין לו ברכה".

¹⁴ מדרש המיוחס לרבי פנחס בן יאיר.

¹⁵ וגם בקרבן העולה, עור הבהמה לא נקרב על המזבח, וניתן לכהנים.

¹⁶ שזה אחד מהניסים שהיו בבית המקדש, שראו במוחש אש יורדת מן השמים, המכלה את הקרבנות, בנוסף לאש שהיו מייצרים עם עצים וכו'.

¹⁷ ועד שמוזבא בגמרא ש"כדרך שבא לראותך בא **ליראות**".

בדרך אפשר: היינו, שתפקיד בית המקדש אינו רק לבקש דברים מהקב"ה (פרנסה - "מזין", כפרה - "מכפר"), אלא פשוט כדי שנוכל לראות אלקות, ונוכל גם להיראות, היינו שהקב"ה יוכל להראות לנו חיבתו באופן מוחשי.

¹⁸ ועד, ש"עבודה" סתם, ללא ציון איזה סוג עבודה, הוא עבודת הקרבנות!

¹⁹ לקוטי תורה נצבים מה, ג: "על ידי המצוות איז תהיה תמים ושלם בכל אברי הנפש... אם חיסר מצוה א' או פגם בה, הרי נעשה מחוסר אבר, כי שלימות אברי הנפש תלוי בהמשכת אברין דמלכא שהן המצוות שהן הן חיות אברי הנפש ובלעדן אין להם קיום וחיות".